

КНИЖАРНИЦА
на Българското землед. кооп. д-во
в София

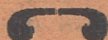
БЪЛГАРСКО ЗЕМЛЕДЕЛСКО ДРУЖЕСТВО

ПРОИЗВОДСТВОТО

НА ПОСАДЖЧЕН ОВОЩЕН МАТЕРИАЛ В БЪЛГАРИЯ
И СПЕЦИАЛНО В КЮСТЕНДИЛСКИ ОКРЪЖ.



ДОКЛАД ОТ Н. К. ЧЕКЕРУЛ-КУШ, СЪВЕТНИК ПО
ОВОЩАРСТВОТО ПРИ Б. З. ДРУЖЕСТВО, ПРОЧЕТЕН ПРЕД
УПРАВИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА 26 ФЕВРУАРИ 1921 ГОДИНА



СОФИЯ
КООПЕРАТИВНА ПЕЧАТНИЦА „ЕДИСОН“
1922

Българско Земледелско Дружество, София

ИЗДАВА СПИСАНИЯ:

Земледелие

Орган на Българското
Земледелско Дружество.

Списанието цели подобрието на народното земеделско стопанство, като за тази цел следи развоя на земледелието и клоновете му, дава упътвания за най-рационално и системно стопанисване и пръска знания между земеделското население по всички отрасли на земеделското производство.

Сп. ЗЕМЛЕДЕЛИЕ се списва от по-видните наши дейци в областта на земеделското производство и клоновете му. През 1922 година списанието навършва 26-та си годишнина.

Годишен абонамент за 1922 година е: 1) за членове на Дружество — 40 лв., 2) за нечленове, читалища и земеделски сдружвания — 45 лв., 3) за държавни, общински и др. учреждения — 50 лв. За препоръчано изпращане на списанието се доплаща 6 лева към годишния абонамент.

Земледелско скотовъдство

В списанието се разглеждат въпроси из скотовъдната политика на държавата, научни и технически, по развъждането, отглеждането и храненето на домашни животни и всички други въпроси, засещащи развитието и повдигането на скотовъдството в земеделското стопанство.

През 1922 год. навършва 5-та си годишнина и струва: 1) за членове на дружеството — 20 лв., 2) за нечленове и всички видове земеделски сдружвания — 25 лв., 3) за държавни, общински и др. учреждения — 30 лева.

Българско овощарство

Списание за овощарство, лозарство, градинарство, пчеларство и бубарство. През 1922 год. навършва 3-та си годишнина и струва: 1) за членове на дружеството 20 лв., 2) за нечленове и всички видове земеделски сдружвания — 25 л., 3) за държавни, общински и други учреждения — 30 л.

Всичко, каквото се отнася до трите списания, ръкописи, пари и пр. се изпраща на адрес: Българско Земледелско Дружество, София, ул. „Хаджи Димитър“ № 13.

За повече от 5 абонамента от всяко едно списание се прави 20% отстъпка.

БЪЛГАРСКО ЗЕМЛЕДЕЛСКО ДРУЖЕСТВО

1508
1947

овощарство

ПРОИЗВОДСТВОТО

НА ПОСАДЖЧЕН ОВОЩЕН МАТЕРИАЛ В БЪЛГАРИЯ И СПЕЦИАЛНО В КЮСТЕНДИЛСКИЯ ОКРЪГ.



ДОКЛАД ОТ Н. К. ЧЕКЕРУЛ-КУШ, СЪВЕТНИК ПО ОВОЩАРСТВОТО ПРИ Б. З. ДРУЖЕСТВО, ПРОЧЕТЕН ПРЕД УПРАВИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА 26 ФЕВРУАРИ 1921 ГОДИНА.



СОФИЯ
КООПЕРАТИВНА ПЕЧАТНИЦА „ЕДИСОН“
1922

III 1232

СЪДЪРЖАНИЕ:

ОТДЕЛ I. Значение на разсадниците и развитието на овощарството в районите на културно развитото и наченващото овощарство. Състояние на държавните разсадници в България за периода от 1899 — 1920 г. Характеристика на дейността на държавните разсадници в количествено отношение; производителност на отделните държавни разсадници. Характеристика на държавните разсадници в качествено отношение. Асортименти на държавните разсадници и обща стопанска политика на последните.

ОТДЕЛ II. Състояние на овощните разсадници в Кюстендилския окръг към 1920 год. а) Разсадника при средното земл. училище в Кюстендил. Задоволяване на населението в Кюстендилския окръг с посаджен материал, б) Частни овощни разсадници; количествена и качествена страна на тяхната дейност.

Производството на овощен посаджен материал в България и специално в Кюстендилския окръг.

Въпроса за нуждата и начините на уредбата нови разсадници за кюстендилските овощари при това на съвременни, налагани от момента начала, може правилно да се осветли и да се разреши практически както трябва, само ако се запознаем с общото положение на разсадниците в страната. Това е остро поставен въпрос, който мъчно ще се разреши в близко бъдеще само с практическите днес мерки.

Безспорен факт е, че има тесно взаимодействие между овощните разсадници и състоянието на овощарството в една или друга страна. По-нататъшната детализация показва, че пределите на това взаимодействие не са неподвижни, а са по-повече или по-малко еластични в зависимост от общото състояние на овощарската култура. В страни с високо интензивно овощарство, где то асортимента на овощни дървета е строго установен от науката и местния опит, где то търсенето на посаджен материал е ясно изразено количествено и качествено, где то изискванията на пласмента и консумацията са определени — ролята на разсадниците е ограничена служебно. Обаче, за страни, в които промишленото овощарство се заражда, где то овощаря още стои пред току-що поставения от икономическия живот и далеч не разрешен от практиката въпрос: *какво и как да сади в градината си, за да бъде тя един от източниците, а в някои случаи и единствения източник на благосъстояние*, и е принуден да търси разрешение на този въпрос от същия разсадник, ролята на последния има вече грамадно държавно значение като *културен ръководител в новия клон на народното стопанство*. Тя може да се сравни с ролята на *опитните станции*, които, обикновено, в такива моменти или съвсем липсват или съществуват в доста ограничен размер.

Установения за страни с интензивна култура афоризъм: *„Разсадниците са отражение на градините“*, в случая трябва да се перефразира: *„Градините са отражение на разсадниците“*. С казаното в обща форма се изчерпват мотивите, основанията, от които аз правя следния извод: без прогресивно развита, предпазлива, с пълно познаване на работата

ТАБЛИЦА № 1.

БРОЙ НА ОВОЩНИТЕ ДЪРВЕТА															
Години															Всичко овощни дървета
	Ябълки	Круши	Сливи	Череши	Вишни	Зарзали	Кайсии	Праскови	Орехи	Бадеми	Кестени	Лешници	Дюли	мушмули	
1899—1900	14375	5630	4950	2100	729	437	1635	2030	26410	608	1253	—	2340	8	62505
1900—1901	35611	25489	4579	1879	493	400	787	2559	20982	508	1370	—	2206	5	96868
1901—1902	70904	32072	13369	9320	159	6815	540	5657	4731	1094	300	—	295	111	145447
1902—1903	89212	38038	15600	18810	354	4236	1702	6229	12390	70	1150	100	1987	522	190100
1903—1904	70184	19817	17039	7854	227	3059	815	5535	4540	30	400	112	813	134	130659
1904—1905	110066	18536	17195	477	62	3648	1172	5432	1020	234	552	50	140	127	158711
1905—1906	99637	18806	17239	6878	459	1638	600	4124	520	137	128	86	1747	396	152465
1906—1907	100735	23812	39878	7280	614	9659	1234	9265	1231	190	65	213	378	1116	186670
1907—1908	72272	27087	56647	5951	1025	3102	979	6525	—	1681	21	96	422	701	179509
1908—1909	64864	25563	82293	3838	1731	1324	475	6348	3558	2011	—	40	1585	1134	194764
1909—1910	74735	42058	96449	6041	1229	3018	3160	8372	4404	3364	—	40	2919	717	246506
1910—1911	89574	40697	66249	4771	655	4077	2073	5379	5915	5332	—	265	1286	581	226804
1911—1912	74258	34565	42104	7678	2828	3617	3703	9161	10175	2347	190	55	1551	881	193113
1912—1913	67896	35551	29319	11347	3735	6662	4271	10346	20446	1420	60	68	1932	3301	196354
1913—1914	92853	34691	56458	9818	2728	12843	9235	25673	26963	1304	210	473	2529	4048	279826
1914—1915	79050	52087	41142	8798	6831	7911	4016	12740	7135	1566	48	48	2380	624	224376
1915—1916	53170	51886	36259	9204	6327	3866	3147	7161	4839	800	66	39	2766	2048	181578
1916—1917	29213	22372	40286	3549	938	1880	1210	2416	4156	500	—	300	800	847	108467
1918—1919	20343	14952	27484	4391	981	1062	1570	3154	8881	30	—	72	82	1155	84157
1919—1920	20343	14952	27484	4391	981	1062	1570	3154	8881	30	—	72	82	1155	84157
Всичко . .	1308952	563709	704539	130054	32125	73254	42034	130106	160366	23226	5013	2057	20108	10456	3234743
На 1000 дървета	404	174	218	40			13	42	52	7	2	1	9	6	

и строго съгласувана с местните естествено-исторически условия, дейност на разсадниците, промишленото овощарство в България, което се заражда, ще бъде не само обречено на насилствено спиране в развитието си, но и ще се намери пред сериозна опасност да тръгне по оня *лжлив, от економично и помологично гледище, път*, който ще го заведе към непроизводително разпиляване на труд и народни спестявания. Което е още по-важно, това ще убие вярата на широките трудови маси, че промишленото овощарство е доходно в условията на България. Представяйки главния жизнен нерв на овощарската култура в страната, разсадниците, по силата на казаното до тук, изискват спрямо себе си изключително внимание и особено разбирание от страна на всички ония държавни и обществени учреждения, върху които *ex officio* или *sua sponte* лежи грижата за отечественото овощарство. Ако от една страна е необходимо грижливо изследване общите нужди на последното, от друга страна за същите цели е не по-малко необходимо и *грижливото констатиране ролята* на разсадниците — тези аванпостове на бъдещето овощарство — за удовлетворение съвременните търсения на населението овощен посаджен материал. При снабдяване населението с посаджен материал в България доминираща роля сж играли и продължават да играят без съмнение държавните разсадници. Ако на ред с тях в последне време това задължение са поели върху себе и частните разсадници, то това е станало само под влияние на уголеменото търсене от страна на населението и упадък в дейността на държавните разсадници. От друга страна, дейността на частните разсадници се намира под силното влияние, по отношение техническите прийоми и асортимента, на същите държавни разсадници. Те се мъчат да им подражават във всичко и остават *оригинални само в извънредно високите цени на произведения им посаджен материал*. Затова при общия преглед на въпроса за снабдяване с овощен материал трябва преди всичко да характеризираме държавните разсадници в количествено и качествено отношение, въз основа на официалните данни, публикувани от 1899 до 1920 години от Министерството на земледелието и държавните имоти под надслов: „Опис на продаваемите из държавните разсадници дървета, храсти и лозови пръчки“).

*) Сведенията за 1916 и 1917 год. не сж издадени в свързка с преживелите от страната исторически събития; колкото се отнася до сведенията за останалите години, трябва да се обърне внимание на грубите аритметични грешки в хилядите и дори десетките хиляди, допустнати в повечето случаи, което води често към несъответствие с общите сборове.

От данните на тази таблица (№ 1) за времето от 1899 до 1920 година (с изключение на 1916—1917 и 1917—1918 г.) се вижда, че през цялия разгледан период всичките държавни разсадници са предложили за удовлетворяване нуждите на населението — 3,234,743 овощни дървчета*), което съставлява средно за една година за цялото царство всичко 170,250 овощни дървчета.

Кулминационата точка в разцвета на разсадниците е 1913 — 1914 год., когато е имало 279826 дървчета, но вече следния сезон (1914 — 1915 г.) предлагането се намалява на 224376 дървчета, т. е. с 55450 или, с други думи, сравнително с 1913 — 1914 г. е спаднало с 19,8% и през следните периоди след 1915 г. чак до настоящия, не само че не е последвало никакво подобрение, но намалението на предлаганията върви с бързи крачки. Така

през 1915 — 1916 то пада до 181.578
 „ 1918 — 1919 „ „ „ 108.467
 „ 1919 — 1920 „ „ „ 84.157

и през 1920 г. стига размерите на първата година, т. е., се връща с 21 година надире, когато броя на разсадниците е бил значително по-малък, и работата по отглеждането на материалът е била още в зародиш, значително отстъпвайки на втората година, когато е имало 96868 т. е. с 13.1% по-малко и се намалява сравнително с годината на максималния разцвет 1914 — 1915 г. (279.826) с 195.669 дървчета или с 69,8%.

Същото намаление, като го сравним с средното годишно за 19-те години (170.467), ще се изрази за разгледания период с цифрата — 86310 (50,6%), или, просто казано, произведения в държавните разсадници посадочен материал се е намалил двойно.

Като минаваме към анализа на отбелязаното явление — намаляването на произведения материал в отделни разсадници въз основа на данните за същия период (1899—1920) и като определяме средното годишно производство като средно аритметическо от делението на общата сума на произведения от един или друг разсадник дървета за целия период на броя на годините на същинската му дейност, ще се спрем преди всичко на еволюцията на самия брой на пунктовете,

*) Посочената цифра не може да служи като характеристика за точната производителност на държавните разсадници тъй като непропадените през някоя година дървчета се пренасят в актива на следната година и т. н. и по такъв начин се повтаря в общата сума, но пред вид общия недостиг от посадочен материал такива едвали често сж се наблюдавали и затуй не могат да изменят общите изводи за производителността.

които се занимават с отглеждане на овощен материал за за всеки 3 години, като се почне от 1920 г.

Имало е разсадници от разни категории:

През 1900—1903 г. — 31
 „ 1903—1906 „ — 44
 „ 1906—1909 „ — 64
 „ 1909—1912 „ — 79
 „ 1912—1915 „ — 92
 „ 1915—1916; 1918—1920 „ — 80

Средната производителност на горните разсадници за целия период ще се изрази в формулата:

$$\frac{3,238,879}{396} = 8177, \text{ где то числителят}$$

е общия брой на произведените за посаждане овощни дървчета от всички държавни разсадници през цялия период, а знаменателя — броя на годините на активната дейност на разсадниците. По-подробни сведения за характеристиката на всеки разсадник по-отделно ще се видят в таблица № 2.

ТАБЛИЦА № 2.

СВЕДЕНИЯ ЗА ДЕЙНОСТТА НА ОТДЕЛНИТЕ ДЪРЖ. РАЗСАДНИЦИ (1899—1920 г.)
 БЕЗ 1916—17 и 1917—18.

Категория на разсадника	Пунктове, дето се намират	Година на дейността	Брой на произведените дървчета през целия период	Средногодишно производство на овощен материал	Категория на разсадника	Пунктове, дето сенамират	Година на дейността	Брой на произведените дървчета през целия период	Средногодишно производство на овощен материал
I	Плевен	15	49003	3267	Бургас	3	8002	2667	
	Русе	16	30813	1925	Ст.-Загора	1	14680	14680	
	Садово	12	38744	3522	Дреново	2	4210	2105	
	Видин	12	14072	1173	Златица	3	36601	12200	
	Кюстендил	19	201889	10627	Сливен	1	5986	5986	
	Лйтос	6	6100	1027	Шумен	3	12910	4303	
	Кнежа	5	2907	581	Ихтиман	1	280	280	
	Т.-Пазарджик	9	25940	2882					
	Шумен	10	88594	8859	III	Вратца	18	196308	12269
	Боруш	8	13072	1634		Г.-Ореховица	7	11221	1603
	Хасково	15	34378	2292		Ес.-Джумая	9	149533	1620
	Добрич	5	36211	7242		Ловеч	16	56418	3526
	Орханлие	1	915	915		Лом	14	40716	2908
						Орехово	7	9533	1376
						Русе	6	5949	992
II	Елена	5	28319	5664		Сливен	7	9932	1419
	Казанлък	10	193754	19375		Видин	4	12534	3133
	Кула	12	141494	11791		Станимака	7	35692	5099
	Пловдив	19	830388	43831		Ст.-Загора	10	36236	3624
	Панагюрище	13	100491	7730		Гурково	4	1230	307
	Севлиево	18	39375	20521		Дупница	3	963	321
	София	9	55390	6145					
	Търново	11	94155	8550	IV	Вратца	3	5102	1700
	Троян	6	23720	3953		Орханлие	4	9987	2497
Спец. овощ. разсад.	Ямбол	11	176585	16053					

Да разгледаме производителната дейност на един държавен разсадник за последните 5 активни години:

в 1913 — 1914 год.	$\frac{279836}{31} = 9026$
в 1914 — 1915 год.	$\frac{224376}{30} = 7478$
в 1915 — 1916 год.	$\frac{181578}{32} = 5674$
в 1918 — 1919 год.	$\frac{108476}{24} = 4515$
в 1919 — 1920 год.	$\frac{84157}{22} = 3825$

Ако съпоставим цифрите на последния стълбец с горе-приведеното средно за всички държавни разсадници за целия период (8177), необходимо е да дойдем до заключение, че 1) Общия брой на държавните разсадници, който от 1900 — 1915 г. бързо е нараствал от 31 до 92, след 1915 г. стремително почва да се намалява, като е спаднал с 12, т. е. с 13%; 2) заедно с намаляването броя на разсадниците от 1914 — 1915 г. намалява и тяхната производителност сравнително със средноустановената — 8177; през 1914—1915 с 8,6%; 1915—1916 с 30,6%; 1918—1919 с 44,7%; 1919—1920 с 53,2%. Ако пак съпоставим цифрите за последните пет години, ще се убедим в намаляването на производителността през 1919—1920 г., сравнително с 1913—1914 г. с 5201 дърв. или с 56,5%. Бързината на темпа на падането се вижда от следния ред цифри:

$2_{,46}; 1_{,96}; 1_{,46}; 1_{,21}; 1_{,00}$, гдето за единица на измерването е взета производителността на последната, разглеждана година от 3825 дървчета.

Общата цифра на предложените за продажба на населението през 1919 — 1920 г. овощни дървчета е 84157, от които, като извадим бракуваните, каквито ги има във всяки разсадник, в размер 25%, в същност ще остане за продажба не повече от 63,000. Тази цифра добива още по-голямо значение, ако я сравним с броя на дърветата, предложени за продан през същата 1920 год. от частния разсадник на свещеник Атанасов в Радомирска околия в размер 30000 дървчета от същата възраст. И така, с усилията само на едно лице произведено е 47,5% от насадения материал, добит в всичките държавни разсадници на страната. Средната производителност на един държавен разсадник през 1920 г. (3825) ще бъде едва 12,7% от тази на частния разсадник. Сравнението на последната посочена цифра — 3825 с исканията, които са били представени към местната Земледелска катедра само за Кюстендилска околия, в размер на 48100 дървчета,

показва, че потенциалната сила за удовлетворяване предявеното искане е била едвам 7,9% от последното. Това като-строфално положение не може дори да се смегчи с някаква реална надежда, че следната година ще донесе известно подобрене, и тежкия период от 1919—1920 год. е последния момент в преживяването от държавните разсадници криза. Сведенията за материала, който се употребява и за подложки, които биха могли да бъдат добър симптом за започнатото оздравяване, показват, че общото количество на произведените във всички държавни разсадници дивачки е:

в 1910 — 1911 год.	— 431.526
в 1911 — 1912 год.	— 242.175
в 1912 — 1913 год.	— 172.300
в 1913 — 1914 год.	— 101.415
в 1914 — 1915 год.	— 314.671
в 1915 — 1916 год.	— 416.830
в 1918 — 1919 год.	— 318.000
в 1919 — 1920 год.	— 82.650

от което е съвсем очевидно, че, начиная от 1918 г., културата и на този материал отива по пътя на отпадане, че в 1918 г. намаляването сравнително с 1916 г. се изразява с внушителната цифра 98830 или 24% от производството на 1916 г., при всичко че в цифрата от 1918 г. — 318000 — са влезли и 211000 само джанки, че намаляването през 1919 — 1920 год. сравнително с 1916 г. е равно на 333180 или 79,8% от общото число на дивачките през 1916 год., че към 1920 — 1921 год. броя на годни по възрастния си състав дивачки за облагородяване е бил не повече от 82 хиляди, че посочената цифра на дивачките от държавните разсадници сравнително с цифрата на същите, отгледани само в Кюстендилска околия в частните разсадници — 397970 — е 21% от последната, че най-после, 82000-те дивачки, които са по-малко от броя на предложените за продажба облагородени дървета през 1919 — 1920 год. и като вземаме във внимание непригодността на повечето от тях за облагородяване, а също и % на несполучливи присаждания, всичко това е верен признак, че броя на облагородените в периода 1920 — 1921 г. дървета значително ще се намали и по-нататък, дори сравнително с много скромната цифра на предшестващата година, или, с други думи, периода на отпадане дейността на държавните разсадници ще се продължи и в близко бъдеще.

Няма съмнение, че нарисуваната току-що неудовлетворителна картина на количествената страна в дейността на държавните разсадници се дължи, главно, на преживелите и още сега преживявани от страната тежки исторически събития, които не са дали възможност да продължи отбелязаният още в 1913 год. път към прогресивното и културно

развитие на овощарството. При нормални условия по естествен начин пак ще се върне към развитие в дейността на разсадниците до размерите, посочени от създадената потребност.

Много по-сложен е въпроса за подобренето на овощните разсадници в качествено отношение — тук сж допустнати големи грешки, които мъчно ще се поправят. Според историческата справка, дейността на държавните разсадници може да се окачестви, като деятелност на пунктове за *разпространяване нови, предимно европейски сортове*. В каталога от 1908 год. всеки, който се интересува от асортимента на отглежданите сортове, може да констатира колосалния размер на последния, тжй напр., там сж изброени:

	Европ.	Местни	Всичко
Ябълки	202	36	238
Круши	152	21	173
Сливи	52	7	59
	406	64	470

Всичко за три вида плодове — 470 сортове. Сжс сжщото многообилие на сортове се отличават и другите плодове: череши, вишни, праскови и т. н., но, за да не разширяваме доклада, ще разгледаме само три вида (ябълки, круши и сливи), които сжставят основата на младите бжлгарски градини.

Посоченото количество сортове е било внесено не в някоя опитна градина, а в разсадниците, които се грижат за масово разпространяване на овощния материал из цялото царство.

Мъчно е да се разбере, каква цел сж преследвали инициаторите на това масово разпространение на чуждоземни сортове без надлежно изучаване при местни условия, без ясно поставена цел, без, най-после, съответно запознаване с отличителните свойства на внесените от тях сортове. В дългия и уморителен списък на отглежданите в разсадниците сортове няма никаква система, няма ръководяща определена стопанска политика, и единственото обяснение на богатствата на култивирания асортимент е *случай, слепия случай*. При запознаване с този списък, очудваш се, преди всичко, на смесване сортовете, относящи се към *разни климатически пояси на земното кжло*. Тжй, например, на ред сжс северните сортове от ябълките Графенштейнски Калвил, Обердиков ренет Чиллини, цар Александр и др. и крушите Котешка глава, Кюре, Пердриган, Кирке, Бурбен, предлагат се сортове от крайния юг, какъвто е Лондонския пепин, Белия зимен калвил, Белфлйор, Мускатен ренет, крушите Зимня деканка, Оливие де Сер, сливите граф Алтан, Зелен ренклод и т. н.

На ред с *промишлените сортове*, които сж си извоювали здраво положение на западния пазар, каквито сж Каселския,

Орлеанския, Канадския ренети, Зимната златна пармена, Бленхаймския ренет, Бере Дил предлагат се и *чисто декоративни сортове*, както Gloria mundi, Писгуда, Анжуйска красавица, Тулузска и разни новини от рекламен произход, каквито сж Бисмарк, граф Молтке, Conseilleur de la Cour, министър Луциус, които отдавна вече сж отживяли своя кратък рекламен век. Сжщия списък поставя в голямо недоумение с погрешните си названия. Така, според каталога, известния летен сорт Чиллини се счита за тождествен сжс зимния руски сорт Антоновка. А какви сортове се крият под такива названия като: едра лятна малина, Масо, нежна ческа ябълка, римска зелена, ренета красива, ябълка, наградена в Анверс, цар Николай II, пописана круша и т. н. на това помологията, разбира се, не ще може да отговори. Отбелязаното изобилие на сортовете и бжрканицата в названията не е могло, разбира се, да не се отрази по най-вреден начин върху младите градини, които сж си поставили за цел отглеждането на промишлен асортимент. Едва след запознаването с каталозите на държавните разсадници става очевиден източника на непоправимите грешки, допуснати в младите градини, особено там, гдето в отговор на разумното тжрсене на ограничен и строг избор на асортимента в една малка градина от 4—5 декара лесно може да се намерат десетици сортове от *разни географически широчини, с разни предназначения, които здраво гарантират недоходността на цялото с мъжа нагласено предприятие*.

Безпристрастието изисква да признаем, че посочената грешка, допусната с многосортието, е призната и в следващите каталози списъка значително е окастрен, обаче, новата графа „разни“, гдето за много места личат големи цифри, не ни дава право за пжлно успокояване. От разглеждане на сжщите каталози се вижда ясно, че сжщия случай, който е турнат в основата при избора на сортове, *проджлжава да има решаващо значение в общата стопанска политика на държавните разсадници*. Общото количество овощни джрвета, произведени в държавните разсадници за цялия 19-годишен период, се разпределят по следния начин.

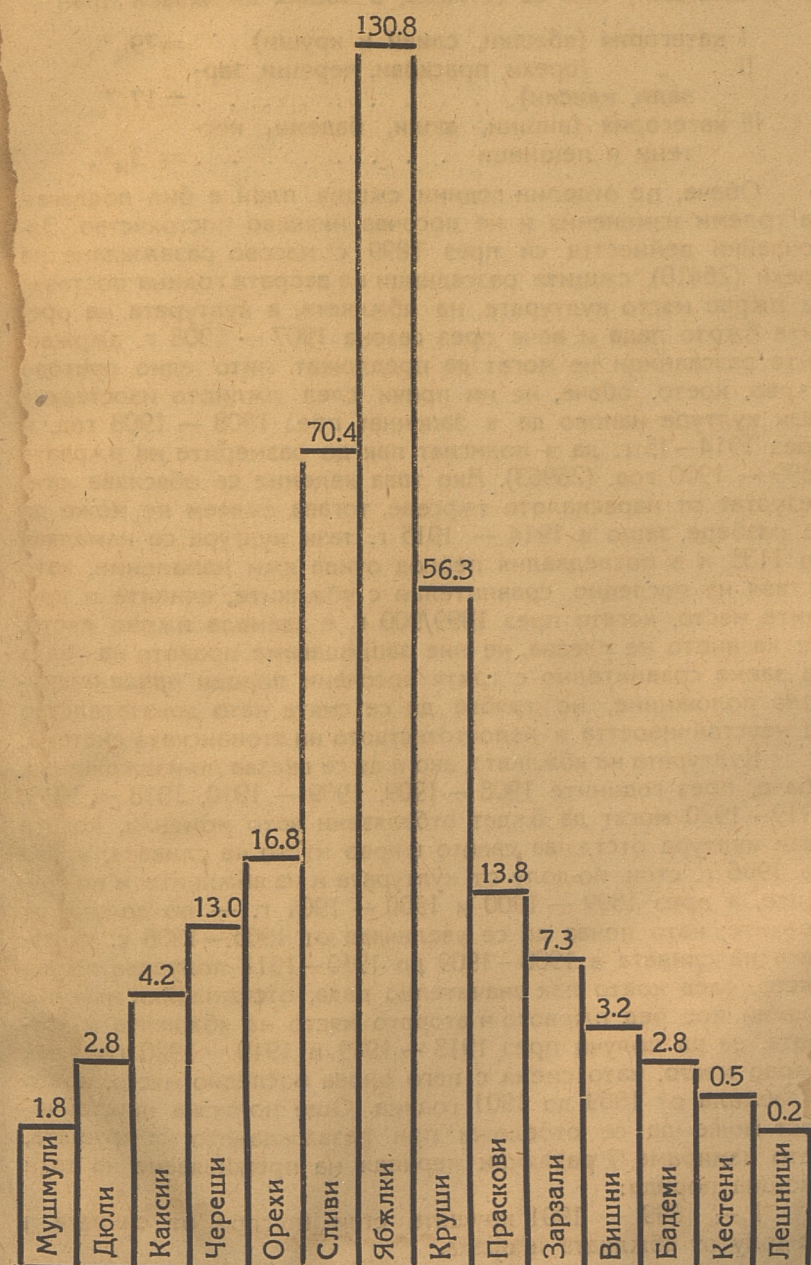


ТАБЛИЦА № 3

Произведено	Всичко дървета	%	%
Ябълки	130852	40,4	
Круши	563109	17,4	
Сливи	704539	21,8	
Череша	130054	4,0	
Вишни	32125	0,9	
Зарзали	73254	2,3	
Каисии	42034	1,3	
Пасковина	138106	4,2	
Орехи	168366	5,2	
Бадеми	23226	0,7	
Кестени	5813	0,2	
Лешници	2057	0,1	
Дюли	28108	0,9	
Мушмули	18456	0,6	
Всичко	3234745	100%	

Изобразено графически съотношението на видовете площи дървета се вижда от следната диаграма, дето дърветата са изобразени в десетки хиляди.

Получаваме схема, според която основната порода за овощни дървета в държавните разсадници ще бъде ябълката (40,4%), след нея иде сливата (21,8%) и после крушата (17,4%), които съставят, тъй да се каже, в общия държавен план

I категория (ябълки, сливи и круши)	= 79,6%
II " (орехи, праскови, череши, зарзали, каисии)	= 17,0%
III категория (вишни, дюли, бадеми, кестени и лешници)	= 3,4%

Обаче, по отделни години същия план е бил подлаган на големи изменения и не посочва никакво постоянство. Започвайки дейността си през 1899 с масово развъждане на орехи (26410), същите разсадници на втората година поставят на първо място културата на ябълката, а културата на орехите бързо пада и вече през сезона 1907 — 1908 г. държавните разсадници не могат да предложат нито едно орехово дърво, което, обаче, не им пречи след пълното изоставяне тази култура наново да започнат през 1908 — 1908 год. и през 1914—15 г. да я подигнат пак до размерите на първата 1899 — 1900 год. (26963). Ако това явление се обяснява като резултат от нарасналото търсене, тогава съвсем не може да се разбере, защо в 1914 — 1915 г. тази култура се намалява до 7135 и в последващия период отива към намаление, като оставя на последно, сравнително с ябълките, сливите и крушите, място, когато през 1899/900 г. е заемала първо място. От казаното не следва, че ние защитаваме правото на ореха да заема сравнително с трите посочени породи *привилегировано* положение, но трябва да се смята като доказателство за неустойчивостта и непостоянството на стопанската система.

Културата на ябълката, ако и да се оказва по-издржлива, обаче, през годините 1908 — 1909, 1909 — 1910, 1918 — 1919, 1919 — 1920 могат да бъдат отбелязани като моменти, когато тази култура отстъпва своето първо място на сливата, която до 1906 г. стои по-долу от културата и на ябълките и на крушите, а през 1899 — 1900 и 1900 — 1901 г. — по долу и от орехите; като почва да се увеличава от 1905 — 1906 г. културата на сливата в 1908 — 1909 до 1910 — 1911 полува първо място, след което пак значително пада, отстъпвайки няколко години под ред първото и второто място на ябълката и крушата, за да получи през 1918 — 1919 и 1919 — 1920 год. пак първо място, като сменя с него онова последно място, което е заемала от 1869 до 1901 година. Още по-рязка неустойчивост може да се отбележи при развъждането на крушата, дето намираме 7 различни периоди на преживяване на тази овощна порода:

I — 1899 — 1901 крушата стои по-горе от сливата и по-долу от ябълката и ореха.

II — 1901 — 1906 — по-горе от сливата и ореха и по-долу от ябълката.

III — 1906 — 1912 — по-горе от ореха и по-долу от сливата и ябълката.

IV. 1912 — 1913 — по-горе от ореха и сливата и по-долу от ябълката.

V. — 1913 — 1914 — по-долу от ореха, сливата и ябълката.

VI — 1918 — 1920 — по-горе от ореха и по-долу от ябълката и сливата.

Това едва ли говори за някаква планомерност, като резултат от опит и изяснителите се нови насоки, защото в посочените по-горе комбинации ясно *личава връщане към стария бракуван ред*.

Без да се спираме върху по-нататъшния анализ на посочените цифри и факти, необходимо е, като заключение на прегледа за дейността на държавните разсадници, да изтъкна твърде слабата култура на материала за подложки, *количествена страна* на който се обсъждаше вече по-горе.

Тук е необходимо да отбележа, че термините „ябълки“, „круши“ (сигурно местните, диворасти) не можем да смятаме за изчерпателни, термина „джанка“ говори за рода, а не за вида на подложката, тъй като от джанката в България има десетица сортове, и *въпроса за годността на един или друг сорт за добиване материал за подложки е от първостепенна важност не само за българското, но и за всяко друго овощарство*. Развъждането на rugus'a е съвсем незначително и не превишава във всичките разсадници 600 екземпляра през периода от 1910 — 1916 г., когато съвсем е спряно.

Низкостеблените и полунизкостеблените дивачки (дусен, парадиз и дюли) са развъждани в твърде ограничени и недостатъчни размери:

Парадиз . . . 11900

Дусен . . . 3100

Дюли . . . 5560 и то от 1916 год.

тази култура е окончателно прекратена.

Като отлагам общите изводи, които произтичат от казаното за дейността на държавните разсадници към края на настоящия доклад, да минем към въпроса за снабдяване населението с овощния посадъчен материал специално за Кюстендилския окръг, което собствено и е най-близката практическа цел на настоящия доклад.

II

За Кюстендилския окръг, люлката на българското овощарство, който към 1920 год. разпростира своите градини върху едно пространство от 39050 декара, който е увеличил само през последните 10 години своята площ с 11676 декари, *който съставлява не по-малко от 40% от площта на гради-*

ните в цялото царство България, — въпроса за снабдяване населението с овощен посаджен материал има, разбира се, изключително важно значение, което расте от ден на ден и потвърждава с красноречиви цифри грамадния ръст на градините през последните 10 години, изразен с $+42,3\%$ сравнително със старите градини на целия окръг. За отделните околии и общини същия процент е много по-висок, като за Дупнишка околия той е $+47,2\%$, за Радомирска $+48,5\%$, а за отделните общини се вижда от долната таблица.

ТАБЛИЦА № 4

№ по ред	Наименование на общините	Околия	Декари			
			Всичко	В това число		Увеличение
				Посадени до 1910 г.	Посадени след 1910 г.	
1	Соволянска	Кюстендилска	4719	2172	2547	2547
2	Пещерска	Радомирска	1547	591	956	956
3	Друганска	"	634	14	620	620
4	Чуковска	"	564	18	546	546
5	Дренска	"	80	—	80	80
6	Диканска	"	85	12	73	73

Значението на тези цифри може да бъде оценено само във връзка с обстоятелството, че в момента, когато толкова бързо расте интереса към овощарството в Кюстендилския окръг, от 1899 год. е действувал неизменно само един държавен разсадник при училището, ако се не смята малката култура на овощни дървета при Дупнишкия лозов разсадник, който е показал повече от скромна дейност за три години с едно количество от 963 дървета, т. е. годишно по 321 дървета, и ако изключим дейността на частните разсадници, за които ще говорим по-нататък. Общите причини, които са предизвикали колосален упадък в дейността във всички държавни разсадници, разбира се, са се отразили и върху

дейността на разсадника при Кюстендилското земеделско училище. Недостатъчната му дейност в количествено отношение, обаче, и неудовлетворително водене на работата не е явление само от последните години и не е предизвикано, както би могло да се очаква, от последиците на тежката война. *Още по-малко вярно би било да се търсят причините за неудовлетворителна работа в разсадника в лицата, които са го управлявали.* При извънредно нарастналото търсене на посадъчния материал размерите на разсадника, който по липса на място, няма възможност да се разширява и отдавна няма възможност да удовлетворява поне колко годен значителен % от исканията, представени от населението дори на Кюстендилска околия. *Несполучливо избраното място с високо залегал здрав непроницаем подпочвен слой, при недостиг на вода за поливане, изисква толкова труд и такива средства, с каквито администрацията, изобщо, никога не е разполагала, а сега по-малко, отколкото когато и да било.* Най-после, Кюстендилският окръг в недалечно минало е бил център, където са били съсредоточени грамадни войскове части, които са нанесли на този разсадник значителни опустошения.

Основан през 1896 г., разсадникът е могъл да предложи през 1899—1900 г. всичко 9615 дървета, а при средната му годишна производителност е била за 19 години 10627 дървета, което потвърждава посочените по-горе някои явления, като на редовно действующи причини, пречици на този разсадник да развие дейността си до висотата на представените му искания.

Вече в 1913 година държавният агроном на Радомирската околия пише: „В Кюстендил при низшето земеделско училище има разсадник, но какво произвежда и къде се употребява приготвения материал, че за Радомирска околия до сега не са внесени нито 50 дървета и колкото от населението, които са отивали да искат, нито един не е бил удовлетворен? А на всеки един е известно, че Кюстендилският окръг е майката на българското овощарство, затова требваше да произведе достатъчно материал, за да можеше да се удовлетворят нуждите, отчасти поне, на населението.“ (Стр. 43. Отч. на Кюст. Окр. Постоянна Комисия. 1913 г.). С оплаквания за недостатъчен овощен посаджен материал са пълни официалните източници. Така в отчета си за 1911—1912 год. окр. управител съобщава: „Защо овощарството е останало толкова назад, когато има най-добри условия за неговото развитие, понеже старите градини, които още съществуват, а тъй също и новопосажените доказват със своето добро виреене, че нищо не пречи за тяхното развитие. Като причина се изтъква, че нямат материал, откъдето да се снабдят и посадят, както бе случаят и тази година. Много места приготвени, дупките изкопани, но нямаше материал (овощни

држвчета) нито в Кюстендилския, нито във Вратчанския разсадници, и нещастните овощари бяха принудени да заровят отново изкопаните дупки, за да използват мястото. Ето защо, трябва да има един разсадник в гр. Радомир. И такъв един разсадник не малко ще послужи за повдигането на този западнал и останал назад във всяко отношение край. (Изл. за сжст. на К. о. през 1911—1912 г. от кюст. окр. упр., стр. 41). За същото печално явление — заравянето на пригответените за овощни джрвета дупки — пише и джржавният агроном в 1913 г.: „Ето през пролетта на настоящата година бяха пригответени за нови градини повече от 2000—3000 декара, дупките изкопани по всички правила, указани от мен, но, за съжаление, по-голяма част остава незасадена по едничката причина, че нямаше джрвчета, откъде да се вземат и изплнят местата“. (Отч. на К. О. П. К. 1913).

„Засажданията с облагородени джрвчета навред в окржга сж взели големи размери, обаче недоимжка от джрвчета се силно чувствува. Овощния разсадник при Кюстендилското джржавно нисше практическо земеделско училище удовлетворява само една незначителна част от онова, което е потребно в окржга. Нуждно е основането на овощни разсадници, подпомагани от окржга, и в Радомирската, и в Дупнишка околии.“ (Излож. за сжстоян. на Кюст. ок. през 1913 и 1914 г. от кюст. окр. управ., стр. 28—29). Последвалия след 1914 г. период на дълбоки исторически потресения, разбира се, не е могжл да донесе удовлетворение на горе-отбелязаните нужди на овощарите, фиксирани от официалните органи на властта. Напротив, тежкото положение още повече се е влошило и е стигнало до там, че се е сжждала следната формула във сврзка с този вжпрос: *Удовлетворението с посаджен материал от Джржавните разсадници е обратно пропорционално на тжрсенето на този материал*. Като резултат от запознаването с делата на Местната подвижна земеделска катедра в продължение на три години (1918—1919, 1919—1920 и 1920—1921 г.) получаваме отвждната таблица № 5, която ни рисува размера на исканията и начина на удовлетворяване населението с посаджен материал през периода 1918—1920 год.

Общите резултати от тригодишната дейност на джржавния разсадник при Кюстендилското училище пжк ще се видят от таблица № 6 на стр. 20, която преди всичко, показва: 1) че 54,7% от тжрсенията на посаджен материал чрез Земеделската катедра са останали без всякакъв отговор, 2) че от останалите (45,3%) искания частично е била удовлетворена в много скромни размери само една малка част от 11,1%, а са останали неудовлетворени 88,9%, 3) че най-голямо удовлетворение е имало за сливата—27,6, 4) че пробудилото се тжрсене на ябжлки и круши е било удовлетворено в много по-скромни размери—12,4%, а по отношение на крушите още по-малко—4,7%, 5) че тжр-

ТАБЛИЦА № 5

	1918—1919 г.					1919—1920 г.					1920—1921 г.				
	Овощни джрвета					Овощни джрвета					Овощни джрвета				
	Ябжлки	Круши	Сливи	Други видове	Всичко	Ябжлки	Круши	Сливи	Други видове	Всичко	Ябжлки	Круши	Сливи	Други видове	Всичко
Тжрсене . . .	36 5950	1704	7968	1705	17287	47 9058	5198	12021	6885	23162	34 16386	11425	20289	—	48100
Удовлетв. от части . . .	29 1189	416	2444	—	4049	8 871	383	2340	—	3594	15 571	99	2505	—	3175
Неудовлетв. . .	7 4761	1388	5524	1705	12878	39 8187	4815	9681	6885	19568	19 15815	11424	17784	—	45023

ТАБЛИЦА № 6

	Брой на пунктовете	ОВОЩНИ ДЖРВЕТА				
		Ябълки	Круши	Сливи	Други и без названиее	Всичко
Тжрсения	117	21394	18327	40278	8580	88579
Непълно удовлетв. . .	52	2631	7282	897	—	10818
Неудовлетворени . . .	65	18763	17425	32989	8580	77757
или в %	54,7	87,6	95,3	72,4	100%	88,9

сенето на други видове овощни джрвета е оставено свжршено без всякакво удовлетворение и най-после, б) че *неудовлетвореното през последните три години тжрсене на овощни джрвета в размер 77757 при средно годишно производство 3500 джрвета може да бжде удовлетворено от Катедрата след 22 години при условие, че няма да постигнат нови искания, т. е., при пжлен застой в развитието на местното овощарство.* Обаче, при анализиране на таблица № 5 може да се установи явление право противоположно на последното условие. Като свжпоставяме тжрсенията през

1918 — 1919 год. — 17287 джр.
 1919 — 1920 год. — 23162 „
 1920 — 1921 год. — 48100 „

можем свжсем спокойно да установим не застой, не регрес, а *напротив силно стремление у местните овощари кжм бжрзо нарастваще от година на година развитие на овощарството.*

От общото число на тжрсенията — 88759 джрвета се е падало на

1918 — 1919 г. — 17287 или 19,6%
 1919 — 1920 г. — 23162 „ 26,1%
 1920 — 1921 г. — 48100 „ 54,3%
 Всичко — 88759 100,0%

Общата тенденция на тжрсенията е кжм нарастване из година в година. Тжрсенията през 1920 са повече от тия за 1919 год. с 6,5%, а през 1921 повече от 1920 с 28,2%.

Това обстоятелство, на свой ред, може да послужи като едно предпазване, че джржавния разсадник, запазвайки своето *sfatus quo*, в едно близко бждаще ще загуби онова номинално значение за снабдяване населението с посаджен материал, което той има сега, подобно на това, както той вече е изгубил всякакво значение при снабдяване с отделни видове овощни джрвета:

с круши всичко 4,7%
 с праскови, череши и кайсии 0,0%

Като приключвам прегледа за дейността на Катедрата по разпределението на посаджния материал, необходимо е да подчертая два реда цифри, които характеризират тжрсенето и задоволяването с посаджен материал:

	1918/19	1919/20	1920/21
тжрсения	17287	23162	48100
задоволявания	3594	2505	3175

или, като изразим тези цифри в процентни отношения, ще получим:

отношение на годиш. тжрсения кжм общия брой на произведените джрвета:	на 100 искания са задоволени:
---	-------------------------------

1918/19 г.	19,6	12,2
1619/920 „	26,1	10,7
1920/921 „	54,3	6,5

Дохождаме до заключение, че дейността по снабдяването с посадочен материал напълно свжпада с горната формула — тя е обратно пропорционална на нарастващото в грамадни размери тжрсене.

От 1911 год. еволюцията в дейността на джржавния разсадник се е изразила в това, че за 10 години повече от скромната цифра на произведените 10709 джрвета ни се вижда много голяма, особено като я сравним с произведените през 1920 г. 3175 джрвета: тя е грандиозна и три пжти надминава последната. Кжм казаното едва ли трябва да се добавя, че общите причини, които са предизвикали намаляване дейността на всички джржавни разсадници вжв връзка сже специфичните, прижжи на Кюстендилския разсадник условия, като следствие за последния са дали и влошаване на материала, сжщо и в качествено отношение. За последното не му е тук мястото да говорим.

Като естествен изход от свждалото се ненормално положение и невжжможността за населението да получава потребния му посаджен материал от джржавните разсадници се явява основаването и развитието на частни овощни разсадници в Кюстендилския окржг и то, преди всичко, в онзи район, гдето, както посочихме по-горе, се е усещала особено рязка нужда от посаджен материал — в Радомирската околия. Там още през 1908 година в село Кондофре е бил основан разсадника на свещеника Атанасов, стигнал днес солидни размери. Втори по времето на основаването си и заслужаващ внимание е разсадникжт, основан в 1910 год. в Кюстендил, на Землед. тжрг. акционерно дружество „Agricola“, сега наеман от г. Валачев.

Годишните на свждаването на 25-те частни разсадници, подложени на специално изследване, и размерите им, се виждат от следната таблица № 7.

Таблица № 7.

Година на основаването	Число на разсадниците	Размери на разсадниците във декари	Година на основаването	Число на разсадниците	Размери на разсадниците във декари
1906	1	3,8	1915	3	2,8
1908	1	100,0	1916	1	0,2
1910	1	50,0	1917	3	9,2
1912	5	26,8	1918	4	13,5
1913	1	5,0	1919	3	4,5
1914	1	1,0	1920	1	1,5

Общия брой на действащите разсадници в Кюстендилския окръг е 25 с една площ от 218 дек. От посочените по-нататък цифри (виж. табл. № 12) ще се види още, че освен два разсадника, размерите на останалите са средно крайно ограничени: $\frac{218 - 150}{23} = 2,9$ дек. Като ги групираме по размери,

ще получим:

до 1 дек. — 5 от 6 до 10 дек. — 4
 „ 1—3 „ — 9 „ 10 „ 15 „ — 1
 „ 3—6 „ — 4 повече от „ 15 „ — 2

С други думи типичен разсадник е от 1 до 3 дек., максимален по размери е тоя от 100, а минимален под 1 дек.

Скромни по размери, разсадниците след специално проучване по особена програма са се оказали също така скромни и примитивни и по начина, по който е поставена работата в тях, и по техническата им наредба, в която няма изработени практически прийоми, няма специалисти и напълно липсва определено поставена цел, освен максимално да се използва момента, създаден от положението, за получаване материални облаги.

В повечето случаи това са нови хора без всякакви теорет. и практически познания, които, благодарение на условията на времето и създаденото положение, стават основатели на разсадници. Кюстендилските пепиниристи, с малки изключения, гледат на твърде доходната за тях работа като на нещо временно и странично и турят в основата на стопанската си политика един изключителен принцип: по-малко разходи, повече печалби и то в най-късо време. Те са напълно уверени, че при продажбата няма да срещнат възискателни купувачи.

които да търсят определени сортове и които да имат ясна представа, какво нещо е правилно развито и сформирано дърво. При търсене на овощни дървета, изразено доста неопределено: „ябълки“, „круши“ и „сливи“, или още по-наивно — „држвчета за 2—3 декара“, без да се посочи не само вида, но и рода на посадъчния материал, решаващо значение винаги има стопанина на разсадника. От всичките 25 разсадници само 9 са посадени върху специално приготвени за тях места, от останалите 10 са разположени посред старите градини в засенчени места и 6 са отглеждат заедно с други растения. Няма никакво съмнение, че последните 16 разсадници се намират по отношение на светлина и грижи, полагани за тях, в условия, които не се допускат от рационалната култура, и залога на неправилното развитие на овощната градина се явява сигурно на лице, още преди да са се появили нейните дървета. При установяване на асортимента, разпространителя на материала в бъдещите градини — стопанина на разсадника — се ръководи пак изключително от лични удобства и развжда такива сортове и видове, които той има под ръка и за намирането на които не се изисква нито труд, нито средства.

Частните разсадници взимат семена за посяване дивачките отчасти от собственото си стопанство, отчасти от съседите. Само по себе си се разбира, че за някакво отбиране на семената за използване семената от дивачките и при това на най-изпитаните и издржжливи от тях не може да става и дума. Да установи вида на такива семена не би могъл никой, дори самия стопанин на разсадника. Не подлежи нито на най-малко съмнение, че грамаден % от семената, употребявани за посеване, е остатък от преработването на много от облагородените сортове. Въпроса за значението на подложката, за предимството на един или друг начин на последната още не се е появил във съзнанието не само на кюстендилския овощар, но върху него не се е замислил и кюстендилския пепинирист. В пълно съответствие с въпроса за подложката се намира и въпроса за облагородяването. Материал за последната цел се взема от намиращия се такъв, преди всичко, в собствената градина, а след това и от някой по-близък съсед. Така, напр., от общия брой 25 разсадници в три случая източника за получаване на материал не е посочен, 15 от разсадниците сж се ползвали с такъв от своите градини, а 7 — от съседите. Като логично следствие от възприемането при избора на сортове локални съображения и удобства се е появило онова многосортие в миниатюрните местни разсадници, което прави силно впечатление на всекиго при най-повърхностно запознаване с тях и което кара пепинириста, загрижен да продаде всичкия си наличен материал, да снабдява купувача, който нищо не разбира от сортове, от „всичко по-малко.“

В 25-те разсадници, според думите на стопаните, е имало ябълки от местни сортове 36 вида, европейски — 29. Круши местни — 18, европейски — 23, сливи местни — 6, европейски 11, череши местни — 3, европейски — 9, праскови местни — 4, европейски — 9, без названия 13, а всичко 158 вида, при което броя на неверните названия не е посочен. 158 вида разни сортове в отговор на разумното изискване на промишленото овощарство: строг избор и ограничение на асортимента!

Таблица № 8.

Риголване 60 с. м.		Ръчна копан по малко от 60 с. м.				С плуг	
Брой на разсадниците	Площ в д. а.	Брой на разсадниците	Площ в д. а.	От тях		Брой на разсадниците	Площ в д. а.
				20—30 с. м.	30—40 с. м.		
6	23,1	3	56,3	1	2	16	128,7

Горната таблица № 8 ни показва погрешната насока в дейността на частните разсадници, появила се като резултат от това, че тези стопански организации сж в ръцете на лица, неотговарящи на целта. Тая погрешна насока минава като червена нишка и при по-нататъшното запознаване с техническата страна на работата. Така, при изучаването предварителната подготовка на почвата за разсадниците се вижда, че от общата площ от 218,1, дек., почвата е подготвена, както следва: пълно ригалване от 60 с. м. е направено само в 6 разсадника, с площ 23,1 дек., непълно — по-малко от 60 с. м. — в 3 разсадника, а в останалите 16 разсадника с площ 128,7 д. предварителното подготвяне на почвата, гдето сж били посадени дивачките, е станало на една джлбочина по-малка от 30 сантиметра.

По-нататъшното отглеждане насадените дивачки — отчасти под сянката на овощни дървета, отчасти сжвместно с други растения, и по-после по сжщия начин и младите дървчета — се свеждат кжм усилено торение. От общата площ — 219,1 д. сж били наторени 168,4 дек., при което по-голямата част всяка година, а останалите — всеки 2—3 години. Няма какво да поясняваме, че такова усилено наторяване е необходимо за здравето и нормално развитие на младия организъм, но в случая то се диктува изключително от желанието да се произведе бързоузрял посаджен мате-

риал за продажба. От друга страна, случайният избор на мястото прави това, че разумното поливане е много малко разпространено. Долната таблица ни дава представа за поливането.

Таблица № 9.

Неполивани		П о л и в а н и						Непосочено
Площ в д. а.	Брой на разсадниците	Площ в д. а.	Брой на разсадниците	Колко пкти в годината				
				1 пкт	2 пкти	3 пкти и повече	Нереловно	
138 ₀	17	61 ₁	7	—	3	2	2	1

Площта на разсадниците, които не се напояват, сжства граматно пространство от 138,1 д. а. сравнително с общата площ и особено сравнително с напояваните (61 д. а.). Злоупотреблението с наторяването е предизвикано очевидно, за да компенсира слабия ръст, който е резултат на много неблагоприятните условия за растежа в разсадниците, между които важно място заема недостига на влага.

За да довърши краткия преглед за вътрешния живот на местните частни разсадници, необходимо е да се спра върху практикуваните начини на облагородяване на дивачките с десертни сортове и на по-нататъшното отглеждане на дървчетата. Тук, преди всичко, трябва да отбележа, че терминът, установен в градинарската техника, „облагородяване“ далеч не сжвпада с понятието, прието от местната практика, която значително го е разширила. Просто присадените костилкови, константни сортове включват много често между облагородените. С това се обяснява голямото надмощие на сливата сравнително сжс семковите, гдето подобна фалшификация лесно може да се забележи дори и от неопитния купувач. От общата таблица, която характеризира производителността на местните частни разсадници, която през есента 1920 год. се изразява в 136321 дървета, от които сливи са 102007 да установим, каква част от тях е *разсад само пресаден* и каква част действително е подложена на облагородяване чрез окулиране и копулиране е много мъчна работа.

При облагородяване овощния разсад, както и при цялата му култура, личните удобства, намаляване разносните по производството не само преодоляват над изискванията на овощната тех-

ника, но са и единствени. Всеки пелиниерист предпочита да върши тази сложна и отговорна работа тогава, когато е свободен от други земеделски работи и по начин, който е наследил от дедите си и при това с най-малко изразходване на сили.

Още по-малко труд и време сжщите пелиниеристи полагат за борба с вредителите и с гжбните болести; в повечето случаи те или сжвсем не знаят, че сжществуват такава борба или не вярват, че тя е възможна и необходима. Болшинството от тях, обаче, признава, че тези неблагоприятни явления здраво сж се вкоренили в разсадниците им и че последните често пжти стават родоначалници и разпространители на такива бичове на овощарството, каквато е кръвната вжшка.

Общия брой на дивачките и на облагородените джрвета в 25-те разсадници с площ 208.4 д. а., както това се вижда от табл. № 12, е 566.295. От тях има дивачки 429.970, а облагородени всичко 136.325. Като анализираме последната цифра, ще получим:

Сортове	Брой на джрветата	Сортове	Брой на джрветата
Сливи	102007	Каисии	622
Ябжлки	24925	Праскови	535
Круши	6385	Облаг.	
Череши	746	джанки	610
Вишни	20	Други видове	475

От общия брой на облагородените, сливите дават 74.1%, а за другите видове остава всичко 25.9%. Ако ли пжж сжщите облагородени джрвета сгрупираме на вжзраст и вземеме пред вид, че цифрите се отнасят кжж времето преди започване тазигодишната (1921) продажба в разсадниците от една страна, а от друга, че броя на неудовлетворените от Земледелческата катедра искания само за Кюстендилска околия през последните три години сжставя значителната цифра 77757 джрвета, че от 25-те местни частни разсадници 8 нямат никакъв материал за продажба, защото сж още млади, че по-големите от тях продават из цяла Бжлгария, ние няма да бждеме далеч от истината, ако кажем, че намиращите се в 17-те разсадници овощни джрвета на вжзраст 2 и повече години, разпределени както следва: двегодишни 47304, 3-год. 44157 и повече от 3 г. 1210, всичко 92671, които сж изцяло изпродадени, далеч не удовлетвориха исканията на овощарите от Кюстендилска околия. Запаса на останалите в наличност овощни джрвета вжзлижа на 43.656 дър. и това е цялият актив, който ще може да бжде предложена идната година, и от него около 40,000 джрвчета са сливи. Такова едно несжответствие между предлагането на посаджчния овощен материал и търсенето му не е могло, разбира се, да се не отрази вжрху цените на последния, които са се покачили резко и неимоверно високо. За двегодишно овощно джрвче в началото на октомврий

(1921) се плащало 8—10 лева, после — 15, а по кжсно — 20 лева, а има щастливи спекуланти, които взимат и по 23 л. Играта за повишение цената на овощния материал е станала толкова доходна и вярна за бжрзо обогатяване, че сж се появили лица, които прекупват посаджчния материал, без да имат нито един ар свои разсадници.

Прегледни сведения за частните разсадници в Кюстендилския окржг може да се почерпят от приложените таблици № № 10, 11 и 12 на следващите страници 28 и 29.

Такава е, в общи черти, реалната действителност по вжпроса за снабдяване населението в Бжлгария изобщо, и частно в Кюстендилския окржг, с посаджчен материал в нараждащата се отрасъл на народното стопанство — овощарството, която има всички данни, благодарение на изключителните природни условия и географическото положение на страната, да стане сериозен източник за благосжстоянието на широките народни маси и за порастването на джржавните доходи.

Кжде и в какво е изхода от сжздаденото ненормално положение и какви са пжтищата за снабдяване населението в достатжчно количество и с надлеждно качество посадочен материал, който да осигури по-нататжшното развитие на културното промишлено овощарство в Бжлгария? Вжрху възможния опит да се помогне за разрешаване на всички тези вжпроси от грамадна важност, автора ще спре вниманието на читателя по-долу.

Повече от двадесетгодишния опит по снабдяване населението с овощен посаджчен материал изключително, или почти изключително, от джржавните разсадници, който е дал в края на краищата отрицателни резултати, но който има зад себе си джлга и поучителна история, ни довежда, без сжмнение, кжж заключението за реорганизиране стопанствата на рзсадниците и при това в посоката, показана от сжщата история. Ако продължителния период на джржавното стопанство говори от една страна, че правителството не може и не трябва да взима вжрху себе си изключително сложната и дребна грижа за снабдяване цялото население на страната с потребния материал в нарастващо от ден на ден количество, то сжщия опит ни учи, че пжжното самоотстраняване от тази работа от страна на органите на министерството и представянето на този изострен вжпрос за разрешение само сжс силите и средствата на частни разсадници би дало още по-малко удовлетворителни резултати. При всички отрицателни явления, отбелязани в живота на джржав. разсадници, при всичката недостатжчна производителност на дейността им, обективността изисква да признаем, че произвеждания в джржавните разсадници посаджчен материал, изобщо, несжжнено е от по-високо качество от този на частните разсадници. Интересите на бждещото промишлено овощарство в Бжлгария значително бяха пострадали от

6. Брой на разса- дниците, които се снабдяват с ма- териали за при- саждане	7. Начин и време за обогорюва- ване дървета		8. Продажба на дърветата		9. Вредители и гъбни боле- сти		10. Мъжди на непиниеристите в Кюстендилския окръг	
	Начин	Време	От тях	Постра- дали	Постра- дали	Постра- дали	Имат недостиг от	
15	От собствените градини	7	Вжи от окръга	3	Не посочено	3	Не посочено	3
15	От градини в окръга	7	Вжи от окръга	3	Не посочено	3	Не посочено	3
15	Вжи от окръга	3	Не посочено	3	На спяща пълка	3	На седло	7
15	Вжи от окръга	3	Не посочено	3	По единия и по другия	3	Не посочено	3
15	Вжи от окръга	3	Не посочено	3	Пролет	3	Лето (и есен)	5
15	Вжи от окръга	3	Не посочено	3	Зима	3	Два и повече перио- да на времето	6
15	Вжи от окръга	3	Не посочено	3	Не посочено	3	Не посочено	8
15	Вжи от окръга	3	Не посочено	3	Разсадиници, които не са продавали	3	Разсадиници, които са продавали	8
15	Вжи от окръга	3	Не посочено	3	Само в окръга	3	Вжи от окръга	14
15	Вжи от окръга	3	Не посочено	3	Непосочено	3	Непосочено	2
15	Вжи от окръга	3	Не посочено	3	От разни вредители	3	От кръвна ашка	3
15	Вжи от окръга	3	Не посочено	3	Не посочено	3	Не посочено	5
15	Вжи от окръга	3	Не посочено	3	Посочили	3	Вода	6
15	Вжи от окръга	3	Не посочено	3	Торове	3	Работници	19
15	Вжи от окръга	3	Не посочено	3	Специализация	3	Семена за дивачи.	12
15	Вжи от окръга	3	Не посочено	3	Материала за при- саждане	3	Градинарски инстру- менти	4
15	Вжи от окръга	3	Не посочено	3	Рафия	3	Капитал	3
15	Вжи от окръга	3	Не посочено	3	Други явления	3		1

ТАБЛИЦА № 11.

1. Месторазпо- ложение на разсадиниците		2. Преварителна подготовка на почвата в разсадиниците		3. Напояване		4. Наторяване		5. Брой на разсадиниците, които се снабдяват с се- мена	
Брой на раз- садиниците	Ритоглане на 60 и по- вече с м.	Ритоглане по-мал- ко от 60 с. и ржична копан	Обработ- ване с плуг	Непайо- вани	Напоявани	Непайо- вани	Торове	Начини торене	Не посочено
9	В специално определ. места	Площ в д. а.	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	От собствената градина
10	В овощни градини	Площ в д-ра	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	От чужди в пре- делите на окръга
5	Между други култури	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	Вжи от предели- те на окръга
1	Не посочено	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
23	Площ в д. а.	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
6	Площ в д-ра	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
56	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
3	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
3	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
2	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
1	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
128	Площ в де- кара	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
16	Число на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
138	Не посочено	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
17	Площ д-ра	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
61	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
7	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
3	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
2	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
2	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
2	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
1	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
37	Площ д-ра	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
12	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
168	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
11	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
7	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
2	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
2	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
2	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
2	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
9	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
9	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
16	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	
1	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Брой на раз- садиниците	Площ д-ра	Брой на разсад.	Площ д-ра	Брой на разсад.	Всичко	

ТАБЛИЦА № 10

ТАБЛИЦА № 12.

Сведения за състоянието на частните разсадиници в Кюстендилския окръг през 1921 година		Б р о й		От общия брой на облагородените		Други ви- дове	
№ по ред	Местонахождение	Площ на ос- нованието	Размер в де- кари	Облаго- родени	Всичко	Слив	Ябълки
1	Долно-Уйно	1915	1.5	2000	2500	1500	300
2	Кюстендил	1906	3.8	3000	5000	2000	580
3	"	1910	50	43000	75000	30000	10000
4	"	1912	3	7000	11000	3000	500
5	"	1912	15.0	10000	10000	1000	300
6	с. Конево	1919	2.0	2000	3300	1000	100
7	"	1915	1.0	2100	6100	2400	100
8	"	1918	6.0	5000	53000	1000	1000
9	с. Граница	1917	3.0	1500	10500	7950	900
10	"	1919	1.5	200	2700	2500	—
11	"	1920	1.5	150000	150000	—	—
12	"	1919	1.0	300	2500	1500	500
13	с. Ямборино	1918	—	650	650	50	600
14	"	1918	1.5	105	105	5	100
15	"	1916	0.2	250	2500	250	—
16	"	1912	2.0	400	650	32	1925
17	с. Згурово	1917	0.2	50	12000	5800	600
18	с. Кондофре (Рад.)	1913	5.0	6000	120000	35000	100
19	"	1908	100	40000	120000	4000	1000
20	"	1917	6.0	1200	71200	5800	200
21	"	1912	6.0	9000	15000	1000	2000
22	с. Перивол	1913	6.0	4000	7000	1000	2000
23	с. Слаковича	1912	0.8	800	1200	20	200
24	"	1914	1.0	2000	4000	—	1000
25	"	1915	0.1	120	140	—	20
	Всичко	—	218.1	429970	566295	102007	24925
				136325	610	622	535
				475	610	610	610

пълното прекратяване дейността на държавните разсадници и при безконтролното развитие на появилата се в тази област частна инициатива. Като логичен извод от гореказаното се явява създаването на трето положение: като се откаже от ролята на агент по снабдяване населението с овощен посадочен материал в размери, създадени от последните нужди, правителството да поеме ръководството и контролата в разсадниците, възникнали по частна инициатива.

Основавайки успешното развитие на разсадниците върху обществената самодейност, правителството трябва да постави последната в рамки, диктувани от интересите на широките маси и от изискванията на висококултурното овощарство. Само по себе си се разбира, че такава промена на правителствената програма в областта на третирания въпрос не може да се придружава с внезапно и резко премахване на съществуващия ред, а трябва да бъде разчитана на сравнително дълъг период, през който строго изработения план на правителствената дейност би могъл да получи реализирането си без резки потресения и без основни разрушавания на съществуващия ред, който Министерството не би могло да замени още сега с нещо конкретно, осезателно по много не зависящи от него, и, в сегашно време, дори непреодолими обстоятелства. Подчертавайки необходимостта от планомерни действия и заедно с това необходимостта още от сега да се приготви напълно разработен дори в детайлите си план за дейност, автора смята, че е необходимо да се привлекат към тази работа освен специалистите, които и до сега са вземали активно участие в живота на държавните разсадници с каквито Министерството без съмнение разполага в достатъчно количество, и които стоят на висотата на съвремените изисквания на културно-промишленото овощарство, но още и *оня местен елемент от практики-овощари, богатият опит и тънкото познаване на местните нужди на който би дал на теоретичните трудове на такава комисия характер на практическа жизнена програма.* В трудовете на тази комисия трябва, преди всичко, да се отдели място за разрешаване предварителни общи въпроси, от едно или друго разрешение на които зависят и въпросите от втората част на трудовете, тъй да се каже от практически приложен характер.

Като признаваме, че неудовлетворителното състояние на сегашните разсадници е резултат от недостатъчно изясняване целите на бъдещето овощарство, а във връзка с това неустойчивостта, — а в някои райони дори и пълно отсъствие — на установен асортимент, недостатъчната подготовка на лицата, които непосредствено завеждат техническата страна на разсадниците, — съществено необходимо е да се спрем преди всичко на тези общи за България въпроси: 1) *Какво и в какви райони трябва да посаждаме в овощните градини, за да се обърнат те на промишлени и да дават най-добър доход;* 2) *как да се подигнат техническите знания, изобщо,*

сред населението, а в най-близко бъдеще, поне сред онай му част, която стои на чело на овощните разсадници. И двата повдигнати въпроса поради своята обширност не допускат да се решат в едно кжсо време и изискват значителни усилия, но без основното им разрешение те лишават цялата бъдеща, макар и детайлно разработена, система на организация на разсадниците от сериозност и фундаменталност. Ето защо, *ако не могат бързо да се разрешат тези въпроси, трябва колкото е възможно по-бързо да бъдат поставени на дневен ред.*

В частност, вторият въпрос — за повдигането знанията в сред пепинеристите е програмен въпрос за земеделческите училища, гдето върху поддържане на разсадниците трябва да се обърне особено внимание. Като пренесе центъра на тежестта по отглеждането на посадъчния материал върху частните разсадници и като дава пълно и морално съдействие Министерството би могло от една страна *постепенно* да намали количествената страна в дейността на съществуващите сега държавни разсадници, като прекратява дейността на по-малко дееспособните, като придава на най-активните характер на *образцови, показателни и като ги обръща в големите културни центрове на опитни станции.* От друга страна без да стеснява съвършено развитието на частните разсадници, то може да обуслови своето морално и материално съдействие с редица изисквания за онези от тях, които биха пожелали да се възползват от това съдействие. За самостоятелно съществуващите, не ползващи се от никаква правителствена помощ разсадници, техните действия може да се обържат с ред предупредителни норми, насочени да парализират вредата, която те причиняват на широките маси на населението, като го въвеждат в заблуждение относно продаваните сортове, разпространяването опасни вредители, създаването спекулативни цени и т. н.

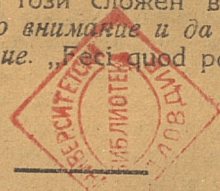
Като детализираме последните положения, необходимо е да се посочи, че съдържанието на частната инициатива би могло да се изрази в пределите на изработения общ план за дейността на разсадниците в следното: 1) отпускане съответна земя, 2) парична субсидия, 3) да се посочат потребните за развъждане в един или друг район сортове, 4) инструктиране чрез свои специалисти, 5) отпускане на годни условия материали за разсадниците: семена, материал за присаждане, инструменти, инсектисиди и фунгисиди, 6) съдействие за продажба на произведения материал чрез Земледелческите катедри и т. н. Поетите пък от частните разсадници задължения трябва да се свеждат към следното: 1) уреждането на разсадниците да става на *самостийни места, без да се смесват с някоя друга култура;* 2) да се отглеждат само одобрените от Министерството сортове; 3) отглеждането на разсадниците да става, както се диктува от съвременната овощарска култура и установените от Министер-

ството, правила; 4) лекуването и пушането в продажба на снабдените с етикети сортове, незаразени от някой опасен вредител, да бъде задължително, 5) установяването на цените да става съответно на костуемата цена, % % върху капитала, печалбата на предприятието и вложеният личен труд, без да се докарват тези цени до спекулативен размер.

Всичките посочени тук пожелания са намерили така или иначе отражението си в действащото законодателство, но нямат характер на юридични норми, защото нямат юридични санкции и затова трябва да се прегледат наново. Законът за премията за отгледан посаджен материал изисква основен преглед в смисъл да се разширочи кръга на лицата, които присъждат премията, като се привлече и обществен елемент, да не се дава премия за възрастта на дърветата и да се мине към премирането на разсадниците като цело неделимо предприятие, в което се вземат пред вид не отделни фактори, а *свободността на всички културни начинания и значението, което има разсадника за местния район.*

Предлаганият от нас план на действие резюмира пълното съдействие от страна на местните обществени сили в работата на Министерството, предполага съществуването на особени организации, живо заинтересувани от успеха на тези начинания. Такива организации биха могли да бъдат *местните овощарски дружества* от градинари, които биха се явили като културни центрове, около които ще се обединят пионерите на бългавското овощарство. Едно такова дружество е вече основано в Кюстендилския окръг по собствена инициатива. *Да се помогне за организирането им и в другите райони, да се даде подкрепа на съществуващото е една от най-главните задачи на всичките държавни и обществени организации, които ex officio и sua sponte са назовани да се грижат за интересите на родното овощарство.*

Представената схема за разрешение въпроса за разсадниците, далеч, разбира се, не е изчерпателна и безспорна. Автора далеч не мисли това. Местните специалисти, без съмнение, ще направят това с по-голям успех. Целта на автора не е да разрешава този сложен въпрос, а да обърне *върху него съответното внимание и да го постави на дневен ред в това отношение.* „Feci quod potui, faciant meliora potentes“.



Българско Земледелско Дружество

ПРЕПОРЪЧВА НА СВОИТЕ ЧИТАТЕЛИ СЛЕДНИТЕ КНИГИ ПО:

Овощарство, Градинарство, Лозарство, Пчеларство и Бубарство.

1. Н. К. Чекерул. Куш. Овощарството в Кюстенд. окръг. 15.—
2. В. В. Стрибжрни. Ръководство по овощарство . 30.—
3. С. Греков. Как да си направим овощна градина . 2.—
4. В. Георгиев. Как да уредя овощната си градина . 2·80
5. В. В. Стрибжрни. Засаждане и отглеждане овощни дървета в двора . 2·80
6. П. Бубов. Правилно отглеждане овощни дървета . 2·50
7. П. Чепишев. Защо не раждат овощните дървета . 2·50
8. С. Греков. Прасковата . 1.—
9. В. Стрибжрни. Отглеждане на яголите и малините. 5.—
10. П. Бубов. Ягодите . 5.—
11. Ив. Валачев. Как трябва да берем и опаковаме овощните плодове . 1.—
12. П. Бубов. Кръвната въшка и борбата с нея . 3.—
13. П. Бубов. Зеленчуковата градина в земеделско стопанство. 5.—
14. С. Греков. Болести по зеленчуците и средствата против тях. 1.—
15. Д-р Д. Илиев. Средства против болести и неприятели по растенията . 2·50
16. Д-р Шварц. Изпитани средства против животински неприятели. 1.—
17. В. Маринов. Американските лози . 40.—
18. С. Греков. Защо и как трябва да избираме лозите за размножаване . 1.—
19. Д. Бъчваров. Избор на пръчки за ново лозе и посадването им . 2·80
20. Н. Неделчев. Как да си направим ново лозе? . 3.—
21. Д. Бъчваров. Резитба на лозата . 4·80
22. Ив. Кюмюрджиев. Новите унгарски сръчки . 3.—
23. К. Христович. Директните лози . 3·70
24. Хр. Георгиев. Винарство . 100.—
25. С. Греков. Как да приготвим добро вино . 2·80
26. Н. Неделчев. Как да приготвим добро и трайно вино . 5.—
27. Н. Неделчев. Приготовление на ракии, коняци, вермути и ликйори . 2·80
28. Д. Овчаров. Как се поправят развалени вина . 1·80
29. Н. Неделчев. Болести и недостатъци по вината и тяхното лекуване . 1.—
30. В. Стрибжрни. Ръководство по пчеларство . 15.—
31. Георгов. Пчеларски календар 30 лева, подвързан . 38.—
32. Д. Стоянов. Как мога да добия от пчелите си по-голям доход . 6.—
33. Д. Стоянов. Подхранване и поене на пчелите . 2·40
34. Т. Шопов. Кратко бубарство . 1·30

Българско Земледелско Дружество

София, ул. Хаджи Димитр № 13.

ТЕЛЕГР. АДРЕС ЗЕМДРУЖЕСТВО

ТЕЛЕФОН 385.

Основано в 1895 година.

Културно-икономическа организация с отдели за: 1) доставки и продажби, 2) скотовъдство, 3) овощарство и други отрасли, 4) семе-производство, 5) борба с болести и неприятели по земеделските растения.

ДОСТАВЯ всички видове земеделски сечива, орджия, машини, моторни плугове, пчеларски, лозарски, градинарски, бубарски и овощарски инструменти, млекарски центрофуги, сѣдове и уреди, разни видове зеленчукови, фуражни и други семена, изкуствени торове и всичко потребно за земеделските стопанства.

Организира колективни доставки и продажби.

Организира и ръководи скотовъдни и млекарски сдружения в страната, доставя всички необходими книжа и формуляри за съставяне на сдружаванията и необходимите книжа за водене в дружествата.

Извършва проучвания на местните говежди, конски, овчи, свински и др. раси.

Посредничи за доставка на месен и чуждестранен добитък.

Организира и ръководи опити с нови сортове семена и сѣрижи за разпространяване изпитаните сортове в страната.

Извършва проучвания по овощарството и другите отрасли на земеделството.

Организира, проучва и доставя средства за борба против болести и неприятели по земеделските растения.

Урежда земеделски изложби.

Издава популярни и научни земеделски книги и списания.

Дава съвети, упътвания и отговори чрез органите си на всички въпроси в областта на земеделското стопанство.

ЦЕНА 7 ЛЕВА.